

וכתבתם על מזוזות/מזוזות/?/מזוזות?

עיון בכתוב מלא וחסר בתורה

Plene and "Missing" Orthography in the Torah

(1) דברים ו, ד-ט

(ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: (ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: (ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: (ז) ושננתם לבניך ודברתם בסבבתך בביתך בדרך ובשכרך ובקומך: (ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטופת בין עיניך:

(ט) וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך:

(2) דברים יא, יג-כא

(יג) והיה אם-שמעו תשמעו אל-מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה אתי ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: (יד) ונתתי מטר-ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגגך ותירשך ויצהרך: (טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: (טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: (יז) וחרה אפי' בכם ועצר את-השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ה' נתן לכם: (יח) ושמרתם את-דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על-ידכם והיו לטופת בין עיניכם: (יט) ולמדתם אתם את-בניכם לדבר בסבבתך בביתך בדרך ובשכרך ובקומך:

(כ) וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך:

(כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על-הארץ:

(3) ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנו

מעונה אלהי קדם, שלשה ספרים נמצאו בעזרה אחד של מעונים ואחד של היא היא ואחד נקרא ספר זעטוטיס באחד כתיב מעון אלהי קדם ובשנים כתיב מעונה אלהי קדם, בטלו חכמים את האחד וקיימו השנים, באחד כתיב תשעה היא ובשנים כתיב אחד עשרה היא בטלו חכמים את האחד וקיימו את השנים באחד כתיב וישלח את זעטוטי בני ישראל, ואל זעטוטי בני ישראל, ובשנים כתיב וישלח את נערי בני ישראל, ואל אנדלי בני ישראל, בטלו חכמים את האחד וקיימו את השנים.

(4) ירושלמי תענית ד:ב

שלשה ספרים מצאו בעזרה: ספר מעוני, וספר זעטוטי, וספר היא. באחד מצאו כתוב מעון אלהי קדם, ובשנים כתוב מעונה אלהי קדם, וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב וישלח את זעטוטי בני ישראל, ובשנים כתוב וישלח את נערי בני ישראל, וקיימו שנים וביטלו אחד. באחד מצאו כתוב תשע היא, ובשנים כתוב אחד עשרה היא, וקיימו שנים וביטלו אחד.

5 קידושין ל ע"א

בְּעֵי רַב יוֹסֵף: וְאִ"ו דְּגָחוֹן, מֵהָאִי גִיסָא אוּ מֵהָאִי גִיסָא? אָמְרוּ לֵיהּ: נִתִּי סֵפֶר תּוֹרָה וְאִימְנִינָהּ. מִי לֹא אָמַר רַבָּה בְּרַחֲמֵי בְרַחֲמֵי: לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וּמִנְאוּם. אָמַר לְהוֹ: אֵינְהוּ בְּקִיאי בְּחִסְרוֹת וְיִתְרוֹת, אֲנִי לֹא בְּקִיאינִי.

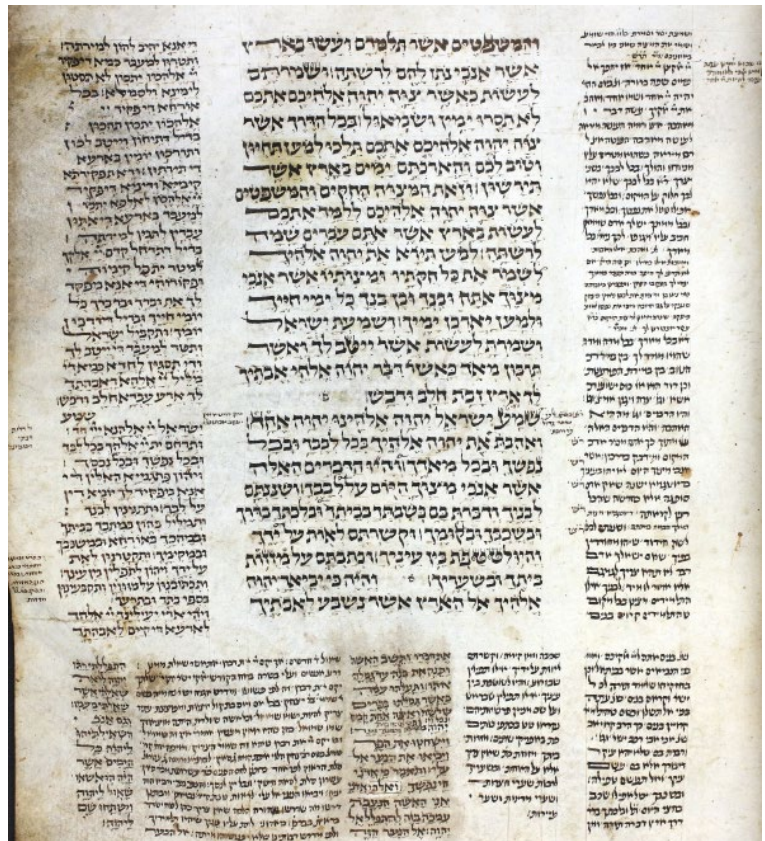
6 רמב"ם תפילין ומוזוזת וספר תורה ז' א

אבל אם כתב המלא חסר, או החסר מלא, או שכתב מלה שהיא קרא וכתב כקריאתה, כגון שכתב ישכבנה מקום ישגלנה, ובטחורים מקום בעפלים, וכיוצא בהן, או שכתב פרשה פתוחה סתומה, או שכתב הסתומה פתוחה, או שכתב השירה כשאר הכתב, או שכתב פרשה אחת כשירה, הרי זה פסול, ואין בו קדושת ספר תורה כלל, אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות:

7 מנחות כט ע"ב

אָמַר לֵיהּ אַבְיִי לְרַב יוֹסֵף אֵי אֵית בְּהֵוָה דְּךָ שְׁלֹשׁ טְעִיּוֹת מְאִי אָמַר לֵיהּ הוּאִיל וְאִיתִּיהִיב לְאִיתְקוּנִי מִיתְקוֹן וְהֵי מִלֵּי חֲסִירוֹת אָבֵל וְיִתְרוֹת לִית לֵן בֵּה חֲסִירוֹת מְאִי טַעְמָא לֹא אָמַר רַב כְּהֵנָּא מִשּׁוּם דְּמִיחִזִּי כְּמִנוּמַר.

8 כ"י לייפציג 1

9 דברים ו:ט

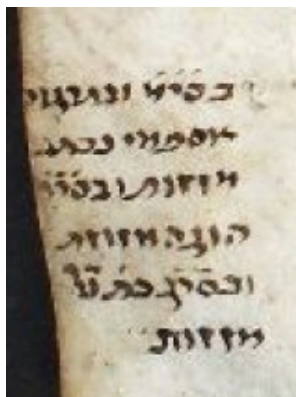
וְכָתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעֶיךָ:

10 רש"י דברים ו:ט

מזוזות בֵּיתְךָ - מזוזות כת', שאין צריך אלא על האחת.

וגם סופר כ"י לייפציג 1 ציין בגיליון לקיומו של

נוסח זה. בנוסח שלנו: "מזוזות".

(11) מנחת שי שמות י"ב:

ונתנו על שתי המזוזות – כל מזוזת דואלה שמות חסר וא"ו בתראה ומלא וא"ו קדמאה ותלתא אינון בהאי פרשה דבא ודשמע ישראל חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה דוהיה אם שמע מלא דמלא ובפ' ואתחנן בשמע ישראל כתב רש"י ז"ל מזוזת כתיב שאין צריך אלא א' וכן הביאו ר' אליה המדקדק בס' מסורת המסורת בדיבור חמישי בשם הגמרא וכתב שמצינו פעמים רבות שהגמרא חולקת על המסורה שלנו כגון ולבני הפלגשים שכתב רש"י ז"ל חסר כתיב והוא מלשון בראשית רבה שהוא כנגד המסורת כי נמסר עליו ב' מלאים דמלאים וכן ביום כלות משה אמרו במדרש כלת כתיב כמ"ש שם ונמסר עליו לית מלא עכ"ל. ובנדה פ' בנות עכו"ם ע"פ והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו פ' מצורע אמרין התם והנושא כתיב חסר וא"ו וכתבו התוספות תימא דבמסורת הוא מלא מיהו מצינו שהמסורת חולקת על הגמרא במסכת שבת גבי בני עלי מעבירים כתיב ובמקראות שלנו כתיב מעבירים מלא עכ"ל וכן הביא דבריהם מהר"ר יודא מינץ בתשובותיו סימן ח'. ועיין מ"ש שם בשמואל א' ב' ובפ' מצורע ע"פ והנושא הנ"ל. ובעל א"ת בפ' ואתחנן השיג על דברי ר' אליה הלוי בהקדמה החרוזית לס' מסורת המסורת וגם על מ"ש המגיה בהקדמת מס"ג ועל פי' רש"י על התורה שהבאתי לעיל וגם בפירושו לסוגיות הגמ' דפ' הקומץ רבה והאריך הרבה. סוף דבר טרח טורח גדול ליישב דברי רש"י ז"ל על התורה ע"ש מסכים למ"ש בעל לקח טוב שאין צריך לקבוע על שתי המזוזות אלא מזוזה א' כך פרש"י ובמנחות פ' הקומץ תניא שומע אני וכו' עד שיפירוש לך הכתוב שתיים עכ"ל. רבה וילקוט פ' ואתחנן רמז תתמ"ד. אמנם בפ' סוגיית הגמ' לע"ד דברי פי חכם חן שלא כפי' רש"י ז"ל וראיה גדולה מצאתי לפירושו מלשון ספרי ופסיקתא פ' ואתחנן עיין עליו אבל מה שהשיג לר' אליה הלוי אינה השגה שמה שכתוב בהקדמה החרוזית הוא לפי דרך רש"י בפ' החומש והמחבר עצמו כתב בדבור חמישי שלפי המסורה הוא מלא. אח"כ מצאתי במדרכי להלכות קטנות גירסא אחרת בסוגיית הגמ' וזל"ש מ"ט דר' מאיר מזוזת כתיב מ"ט דרבנן מזוזות כתיב ע"כ אולי זאת היתה גירסת רש"י ז"ל בגמ' ומ"ש על התורה שאין צריך אלא אחת היינו פצים א' ודעתו לפסוק כר' מאיר כמו שפסק ג"כ הרח"ש ז"ל עוד כתוב במדרכי שהתוספות האריכו הרבה בגרסת הספרים ונר' לר"י עיקר כמו שמצינו בגויל מבורגוניא דפ' שמע כתיב מזוזות ופ' והיה אם שמע מזוזות ע"כ. וכן מצאתים בהעתק הללי וכן דעת הר"ף והרמב"ם וסמ"ג וטו"ר ורבינו ישעיה הראשון וריב"ז וס' התרומה ואבן ירחי והרמ"ה והמאירי ז"ל. וכן מעידות כל מסורות הדפוס וכ"י בפ' צו ופ' ואתחנן. ומה שנדרש במדרש רות הנעלם מזוזת כתיב מאותיותיו משמע מות זו וכו' אינו הפך כוונתנו כי גם אם כתוב מזוזות הדרשה תדרש וניחא טפי דלית וא"ו מפסיק בין זו.

12) Benjamin Kenicott (1718-1783, England): *Vetus Testamentum Hebraicum*

